

برای بانوی صبر و استواری

در روز پنجم جمادی‌الاول سال پنجم یا ششم هجری کودکی چشم به جهان گشود که بسیار شبیه خدیجه کبری، بانوی فداکار اسلام بود.

در روز پنجم جمادی‌الاول سال پنجم یا ششم هجری کودکی چشم به جهان گشود که بسیار شبیه خدیجه کبری، بانوی فداکار اسلام بود.

سرگذشت حضرت زینب علیها السلام

بنا به قول مشهور، حضرت زینب علیها السلام سومین فرزند فاطمه زهرا علیها السلام در روز پنجم جمادی‌الاول سال پنجم یا ششم هجری چشم به جهان گشود. در این زمان، پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله در خارج از مدینه بودند. امیرالمؤمنین علیه السلام نام‌گذاری این کودک را به تأخیر انداختند تا رسول خدا صلی الله علیه وآله به مدینه برگشتند. آن حضرت به فرمان الهی نام این مولود مبارک را زینب گذاشتند و توصیه فرمودند که این طفل را همواره گرامی بدارید؛ چون او شبیه جدۀ اش خدیجه کبری علیها السلام است.

یعنی همان‌گونه که حضرت خدیجه علیها السلام در آغاز بعثت با شجاعت و فداکاری متحمل زحمات زیادی شد تا نهال نورسته اسلام حفظ و بارور شود، حضرت زینب علیها السلام نیز با صبر و ایثار و تحمل سخت‌ترین فشارها از به خطر افتادن اساس اسلام جلوگیری به عمل می‌آورند.

در توصیف آن حضرت می‌گویند: حضرت در وقار شخصیت چون جدۀ اش حضرت خدیجه علیها السلام و در عفاف و عصمت همانند مادرش زهرا علیها السلام بود.

زینب کبری تا حدود پنج یا شش سالگی، تحت اشراف شخص پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله و در آغوش مادر بزرگوارش حضرت زهرا علیها السلام پرورش یافت و از این پس، مسؤولیت تربیت و پرورش او به عهده علی علیه السلام گذارده شد. تا این که در سال هفدهم هجری به همسری پسرعمویش، عبدالله بن جعفر درآمد. سالها بعد زمانی که مردم با امیرالمؤمنین علی بن ابی‌طالب علیه السلام بیعت کردند، حضرت برای یاری پدر از مدینه به کوفه رفت و در مدت پنج سال دوران سخت حکومت علی علیه السلام، همواره یار و تسکین بخش غم‌های پدر بود و زنان کوفه را آموزش می‌داد...

چون علی علیه السلام در محراب عبادت با شمشیر ابن ملجم مرادی ضربت خورد، پرستاری آن حضرت را برعهده گرفت و به دنبال شهادت امیرالمؤمنین علیه السلام و هنگام نوبت امامت برادر بزرگش امام حسن علیه السلام در کنار برادر قرار گرفت و آن‌گاه که امام حسن علیه السلام از کوفه به مدینه برگشت، به همراه ایشان حضرت زینب علیها السلام نیز به مدینه آمد. وقتی که در سال پنجاه هجری معاویه حضرت امام حسن علیه السلام را مسموم کرد باز غمخواری و پرستاری برادر با زینب بود و پس از شهادت امام حسن علیه السلام در خدمت امام حسین علیه السلام بود و زمانی که در سال شصت هجری امام حسین علیه السلام عازم مکه شد، به همراه آن حضرت از مدینه خارج شد و از آن لحظه به بعد تا روز عاشورا در خدمت به قیام اباعبدالله علیه السلام تلاش می‌کرد و لحظه‌ای از آن حضرت جدا نشدند. نقل می‌کنند در جریان حرکت به سوی عراق ابن عباس به امام حسین علیه السلام گفت اگر ناگزیر باید به این سفر بروید، حداقل این زنان و بچه‌ها را با خود نبرید. در این لحظه، حضرت زینب علیها السلام خطاب به ابن عباس فرمود: ... سوگند به خدا از حسین جدا نخواهم شد، همراه او خواهم بود با او زندگی کرده و با او می‌میرم. (1)

در روز عاشورا با ایثار چند برادر و فرزند و برادرزاده و... فداکاری در راه خدا را به حدی رساند که حتی ملکوتیان را به تعجب واداشت و از عصر عاشورای سال شصت هجری به بعد رسالت پیام رسانی خون شهیدان و سرپرستی و رهبری اسیران نهضت عاشورا را برعهده گرفت و لحظه‌ای از حمایت امام زین‌العابدین علیه السلام غافل نگشت و بارها در این سفر خوفناک جان آن حضرت را از خطراتی که او را تهدید می‌کرد نجات بخشید. حضرت زینب با ایراد خطبه‌های آتشین پایه کاخ‌های ستم بنی‌امیه را به لرزه درآورد و در یک کلام، با این کار همه تبلیغات و نقشه‌های دشمنان را خنثی و نفاق منافقان را رسوا و غفلت غافلان را برطرف ساخت. اگر تلاش بی‌نظیر و فداکاری کامل زینب نبود، به یقین جریان کربلا را بنی‌امیه یا به فراموشی می‌سپردند یا از مسیر حیات‌بخش خود منحرف می‌کردند.

فضایل و اوصاف زینب علیها السلام

حضرت زینب علیها السلام به اعتراف همه تاریخ نویسان، آراسته به همه فضایل و خصلت‌های والای اخلاقی و الهی بودند و در سایه این کمالات به مرتبه‌ای از منزلت انسانی دست یافتند که شایستگی محرم راز الهی و امین ودایع امامت و ولایت بودن را حداقل در بخشی از عمر شریفشان به خود اختصاص دادند. (2) حضرت این کمالات را به برکت عنایات خاص الهی و پاکی سرشت و نحوه تربیت و پرورش در دامن پیامبر صلی الله علیه و آله و فاطمه علیها السلام و امیرالمؤمنین علیه السلام و تلاش‌هایی که در راستای کسب سجایای اخلاقی و به جای آوردن عبادات و فرامین الهی انجام داده بود به دست آورد.

القابی که برای آن حضرت نقل شده به گوشه‌هایی از عظمت شخصیت این بزرگ بانوی اسلام دلالت دارند. از جمله: عالمه غیر معلمه، نائبه الزهراء، عقيله النساء، الکامله، ولیدة الفصاحة، صديقة الصغری، معصومة الصغری، صابرة محتسبه، بطلة کربلا، سلیلة الزهراء، امینة الله، محدثه، ناموس کبریا، قره عین مرتضی، عقيلة بنی هاشم، محبوبه المصطفی، زاهده، عابده، نابغة الزهراء، سرآبیها و... همان‌گونه که بیان شد، هر یک این لقب‌ها به گوشه کوچکی از فضیلت‌ها و اوصاف برجسته آن حضرت دلالت دارند به عنوان نمونه، درباره برخی از این اوصاف و کمالات توضیح مختصری در این قسمت ارائه می‌گردد:

1. خداشناسی و عرفان:

بی‌شک همه کمالات آن حضرت در کل، علاوه بر بیان ابعاد مختلف شخصیت بی‌نظیر این بانوی بزرگوار، به درجه بالای عرفان و خداشناسی او دلالت دارد. اگر مرتبه توحیدش قریب به مرتبه توحید حضرات معصومان نبود، هرگز نمی‌توانست سکاندار طوفان کربلا باشد.

هنوز کودکی بیش نبود که از پدر بزرگوارش علی‌علیه السلام سؤال کرد: آیا مرا دوست داری؟ حضرت فرمودند: بله دخترم؛ فرزندان ما پاره‌های جگرهای ما محسوب می‌شوند. آن‌گاه زینب‌علیها السلام عرض کرد: "محبت و خدا دوستی با حب فرزندان در قلب مؤمن چگونه جمع می‌گردد؟ اگر گریزی از این دو امر نیست، باید گفت: دوستی محض از آن خدا و مهرورزی برای فرزندان است." با این بیان، دختر زهرالعلیها السلام کمال معرفت خود را در توحید خالص به نمایش گذاشت.

در همان دوران کودکی حضرت زینب‌علیها السلام، پدر بزرگوارشان به او فرمود: دخترم! بگو: یک زینب گفت: یک. آن‌گاه علی‌علیه السلام فرمودند بگو: دو. در این لحظه حضرت زینب سکوت کردند. چون سکوت ایشان طول کشید علی‌علیه السلام فرمودند: دخترم! چرا سکوت کردی؟ عرض کرد: پدر جان با زبانی که گفته‌ام یک، توان دو گفتن را ندارم. امیرمؤمنان علی‌علیه السلام از این پاسخ بسیار عمیق دخترشان خیلی خوشحال شدند و او را که در این حال طفلی بیش نبودند، مورد تفقد و محبت قرار دادند. (3)

2. علم و دانش:

برای شناخت مقام علمی حضرت زینب‌علیها السلام می‌توان به امور زیادتوجه و استناد کرد که از جمله آن‌هاست:

- خطبه‌های بسیار بلند و پرمحتوایی که از آن بانوی گرامی به جای مانده است.

- به شهادت همه تاریخ نویسان در کوفه، ایشان کلاس‌های تفسیر و آموزش قرآن داشتند و زن‌های کوفه را با قرآن و احکام اسلامی آشنا می‌ساختند.

- راویان بزرگی چون عبدالله بن عباس از او روایت‌های زیادی را نقل می‌کند که از جمله این روایات است خطبه تاریخی حضرت زهرالعلیها السلام، این در حالی است که زینب در زمان خوانده شدن این خطبه پنج یا شش سال بیشتر نداشت و ابن عباس با این عبارت از آن حضرت در روایاتی که از او نقل می‌کند، یاد کرده است: «حدثنی عقيلتنا زينب (4)؛ بانوی فهیم و اندیشمند ما زینب بر من چنین روایت کردند. و برخی از او با تعبیر خبر و بحر یعنی سرشار از علم و دریای علم یاد می‌کنند. حتی زمانی که در مجلس یزید آن خطبه آتشین را بیان کردند، یزید درباره‌اش گفت: اینان خاندانی هستند که فصاحت و دانش و معرفت را از پیامبر به ارث برده‌اند و آن را با شیر مادر نوشیده‌اند. (5) و از شیخ صدوق روایت شده است که زینب به جهت علم و دانش زیادی که داشت، از سوی امام حسین علیه السلام نیابت خاص داشت و مردم در مسائل شرعی (حلال و حرام) به ایشان رجوع می‌کردند. در یک مورد نقل شده است روزی امام حسن و امام حسین علیهما السلام درباره بعضی از سخنان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با هم گفت‌وگو می‌کردند، حضرت زینب علیها السلام وارد شدند و در بحث ایشان شرکت کردند و مساله را با تمام صوری که داشت با تفصیل تمام تبیین فرمودند. حضرت امام حسن علیه السلام وقتی این توانایی فوق‌العاده خواهر را دیدند، خطاب به او فرمودند: «انک حقا من شجرة النبوة و من معدن الرسالة...» (6) به راستی که تو از درخت نبوت و معدن رسالت هستی.

3. عبادت و بندگی:

گرچه سراسر زندگی حضرت زینب علیها السلام برای حفظ و احیای معارف اسلامی سپری شد، که همه آنها با هدف اطاعت از اوامر الهی انجام می‌گرفت اما آن حضرت در عبادت به معنی خاص نیز از موقعیت برجسته‌ای برخوردار بودند. در سخت‌ترین شرایط نیز به طور کامل به انجام وظایف عبادی اهتمام می‌ورزیدند.

حضرت سجادعلیه السلام می‌فرماید: عمه‌ام زینب در جریان حادثه کربلا با آن همه مشکلات حتی در شب عاشورا و شب یازدهم محرم نیز نماز شب را ترک نکردند. (7) امام حسین‌علیه السلام به اندازه‌ای به خلوص و بندگی زینب اعتقاد داشتند که هنگام وداع خطاب به او فرمودند: یا اختاه لا تنسینی عند نافلة اللیل (8)؛ خواهرم مرا در نماز شب خود فراموش مکن.

باز امام سجادعلیه السلام می‌فرماید: «#171;عمه‌ام زینب در طول راه کوفه و شام، همواره نماز شب را به پا می‌داشت. در برخی از منازل بین راه می‌دیدم که او از فرط خستگی و رنجوری ناشی از آزار دشمن، نمازهایش را در حال نشسته می‌خواند.» (9)

همه این وقایع به خوبی از اهتمام کامل حضرت زینب به عبادات خبر می‌دهد و درست به دلیل برخورداری از این ویژگی بوده که یکی از القاب آن حضرت «#171;عابده آل علی‌علیه السلام» انتخاب شده است.

4. شجاعت و شهامت:

برخورد حضرت زینب‌علیها السلام در برابر دشمنان بسیار اعجاب‌انگیز است. وی با ستمگران با تمام وجود به مبارزه برخاست در حالی که آنان در اوج عظمت و اقتدار بودند. خطبه بی‌نظیری را در حضور دژخیمان ایراد نمود و شجاعت بی‌مانندی را از خود به نمایش گذاشت.

یکی از نویسندگان در این باره می‌نویسد: برخورد و عکس‌العمل زینب در برابر دشمنان بسیار اعجاب‌انگیز است آنان در حالی که در اوج قدرت بودند، به تندی برخورد کرد. زینب شیرزنی از خاندان بنی هاشم است، آن چنان با صدای بلند ندا سرداد که کاخ سلطنت امویان ستمگر و غاصب از جای کنده شد و در مجلس یزید سفاک سخنانی مهمی انجام داد که او و اطرافیانش را مفتضح نمود. (10)

پی نوشت‌ها:

1. خصائص الزینبیه، ص 283.

2. امام حسین‌علیه السلام در آخرین ساعات زندگی خود امانات الهی را به زینب‌علیها السلام سپرده و حمایت و حفاظت از حضرت سجاد علیه السلام را به ایشان سفارش می‌کنند و امام سجادعلیه السلام نیز در بیان احکام و برخی مسایل ولایت‌نیابت خاصه به او داده بودند.

3. خصائص الزینبیه، ص 309.

4. سفینة البحار، ج 1، ص 558.

5. بحارالانوار، ج 45، ص 137.

6. السیدة زینب، محمود شرقادی، ص 98.

7. زینب کبری، فریادی بر اعصار، ص 23.

8 و 9. زینب کبری، ص 62 / ص 63.

10. مرقد العقیله زینب، ص 21.

منبع: تبیان